

แนวทางการเรียนการสอนปฏิบัติดนตรีบนโลกออนไลน์ในยุคปกติใหม่

New Methods for Online Music Teaching in the New Normal Era

ถรรศ อัมโร^{1*}Tat Amaro^{2*}

(Received: 21 March 2024; Revised: 19 July 2024; Accepted: 1 August 2024)

บทคัดย่อ

การปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอนปฏิบัติดนตรีจากชั้นเรียนปกติให้อยู่ในรูปแบบออนไลน์ จัดว่าเป็นผลงานสร้างสรรค์ทางการศึกษาที่สามารถนำกระบวนการทำงานในโลกปัจจุบันมารับใช้สังคมในวงกว้าง บทความฉบับนี้มุ่งศึกษาแนวทางการเรียนการสอนปฏิบัติดนตรีบนโลกออนไลน์ในยุคปกติใหม่ ผู้เขียนรวบรวมหนังสือ ตำรา งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการมาสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาแนวทางการเรียนการสอนปฏิบัติดนตรีแบบใหม่ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าสถานการณ์โควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อการสอนปฏิบัติดนตรีแบบเดิมจากผู้สอนและผู้เรียนมีโอกาสพบปะกัน ถูกปรับเปลี่ยนเป็นการใช้เทคโนโลยีการสอนแบบทางไกลในรูปแบบออนไลน์ เมื่อสถานการณ์โรคระบาดได้คลี่คลายลง พบว่ายังคงมีแนวโน้มการเรียนการสอนปฏิบัติดนตรีบนโลกออนไลน์ที่ผู้สอนจำเป็นต้องออกแบบชั้นเรียนให้มีความหลากหลาย มีการผสมผสานระหว่างกิจกรรมในห้องเรียนปกติกับห้องเรียนออนไลน์โดยนำสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนซึ่งสามารถออกแบบให้ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่นอกกรอบวิธีการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม

คำสำคัญ: ปฏิบัติดนตรี, การสอนออนไลน์, การเรียนการสอนแบบผสมผสาน, วิดีโอช่วยสอน

Abstract

The systematic change from a traditional classroom to an online mode is arguably an educational breakthrough, by which the teacher utilises contemporary ideas to benefit an educational achievement in a wider social context. This academic article aims to examine and discuss new teaching methods for online music teaching in the new normal era. I employed a systematic literature review from books, articles and other scholarly works into data-based synthesis to summarise novel methods of teaching music. The result shows that the COVID-19 pandemic, having impaired traditional a face-to-face instruction, forced music instructors to rely solely on distance learning. In the post-covid-19 era, a number of online teaching methods involving a blended-learning model are still in use. While the availability of media technology is

^{1*} รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

^{2*} Associate Professor Dr., Department of Music, Faculty of Humanities, Naresuan University

* Corresponding author, E-mail: tata@nu.ac.th

assuredly conducive to an online learning environment, the teacher and students concertedly built online experience-led knowledge and skills, shifting learning activities away from the traditional classroom.

Keywords: Music performance, Online teaching, Blended learning, Video-assisted learning

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนการสอน โดยมีทั้งบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียนปกติและในการสอนออนไลน์เต็มรูปแบบ การเชื่อมโยงและจัดการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในยุคแรกกล่าวได้ว่า ทำให้เกิดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ซึ่งกลายเป็นทางเลือกสำคัญสำหรับผู้ที่ต้องการความอิสระจากกิจวัตรในชั้นเรียนแบบเดิม ในประเด็นนี้งานวิจัยของ Hash (2021, p. 385) ที่สำรวจความคิดเห็นของผู้สอนคนตรีระดับประถมศึกษาในสหรัฐอเมริกาจำนวน 474 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 373 คนหรือคิดเป็นร้อยละ 80.7 มีความประสงค์ให้จัดการเรียนการสอนในรูปแบบของการประชุมทางไกลด้วยวีดิทัศน์ (video conference) ในขณะที่ผู้สอน 328 คนคิดเป็นร้อยละ 71 ประสงค์ถ่ายทอดความรู้ผ่านช่องทางยูทูป (YouTube) และพบว่าผู้สอน 277 คนหรือร้อยละ 60 เลือกใช้โปรแกรมช่วยสอนมาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (p. 386) แต่กระนั้น หลังจากที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันในช่วงปลาย พ.ศ. 2563 ทำให้ผู้สอนต้องยกเลิกชั้นเรียนปกติ และจำเป็นต้องใช้การเรียนออนไลน์เป็นช่องทางหลัก ซึ่งกล่าวได้ว่าส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมอย่างยิ่ง ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อวงการการศึกษาโดยเฉพาะรายวิชาปฏิบัติดนตรีที่ผู้เรียนต้องปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนโดยตรง ด้วยเหตุนี้ผู้สอนปฏิบัติดนตรีทั่วทุกมุมโลกเช่น สหรัฐอเมริกา (ดู Hash, 2021; Ajero, 2010; Dye, 2016; Cayari, 2021) ประเทศเยอรมนี (ดู Nusseck & Spahn, 2021) ประเทศจีน (ดู Chan, 2010) และประเทศไทย (ดู Komaimphunnakul, 2011) จำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ผู้เขียนมองว่าปรากฏการณ์การเรียนการสอนออนไลน์ที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ แบบสอดคล้องช่วงเวลา (synchronous teaching) และแบบไม่สอดคล้องช่วงเวลา (asynchronous teaching) ยังคงมีความสำคัญและจะค่อย ๆ ถูกพัฒนาให้ก้าวล้ำขึ้นเป็นลำดับ การเรียนการสอนลักษณะนี้ช่วยเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนที่อยู่ห่างไกลแหล่งข้อมูล อีกทั้งทำให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ความรู้จากนักดนตรีที่เชี่ยวชาญจากทั่วทุกมุมโลก อนึ่งการเรียนการสอนแบบออนไลน์นั้น ผู้เรียนสามารถเลือกช่วงเวลาเรียนและเวลาซ่อมพัฒนาทักษะของตนตามระยะเวลาที่สะดวกเหมาะสม แม้ว่าใน พ.ศ. 2566 เป็นต้นมา สถานการณ์การระบาดของโควิด-19 จะคลี่คลาย และแกล้งให้เป็นโรคประจำถิ่น (endemic) อีกทั้งผู้เรียนและผู้สอนส่วนใหญ่มีความคาดหวังที่จะกลับมาทำกิจกรรมการสอนในชั้นเรียนปกติ อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนออนไลน์ยังคงเป็นรูปแบบการสอนทางเลือกที่พัฒนาต่อยอดไปควบคู่กับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศในโลกอนาคต

เนื้อหาในบทความฉบับนี้แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นคือ พัฒนาการของการเรียนการสอนออนไลน์ ประเด็นต่อมาคือสภาวะการณโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อสอนปฏิบัติคนตรีซึ่งทำให้เกิดการเรียนการสอนออนไลน์เต็มรูปแบบในภายหลัง จากนั้นเป็นการอภิปรายในประเด็นการเรียนการสอนออนไลน์แบบสอดคล้องช่วงเวลาและแบบไม่สอดคล้องช่วงเวลา สุดท้ายจะกล่าวถึงแนวโน้มการเรียนการสอนปฏิบัติคนตรีออนไลน์

1. พัฒนาการของการเรียนการสอนออนไลน์

นวัตกรรมการเรียนการสอนแบบออนไลน์เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เกิดขึ้นหลังจากได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แต่กระนั้นหากมองกลับไปยังประวัติศาสตร์โลก การศึกษาหาความรู้แบบดั้งเดิมที่ใช้ฟิล์มภาพนิ่งประกอบเสียงเป็นสื่อการสอนนั้นมีมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง กองทัพอเมริกาได้มีการนำสื่อดังกล่าวมา เพื่อให้ความรู้กับทหารเรื่องยุทธวิธีทางสงคราม และยังพบว่าทหารเหล่านั้นสามารถนำความรู้จากข้อมูลภาพและเสียงไปใช้จนเกิดทักษะในการทำงานเพิ่มขึ้นภายในระยะเวลาอันสั้น ในปี ค.ศ. 1960 ผู้คนเริ่มใช้การแพร่ภาพทางโทรทัศน์เป็นแนวทางของการเรียนการสอนทางไกล แต่ก็พบว่า เป็นการสื่อสารทางเดียวผู้เรียนไม่สามารถโต้ตอบปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนในเวลาเดียวกันได้ กระทั่งทำให้การใช้สื่อการสอนวิดีโอเพียงอย่างเดียวไม่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่าที่ควร จากประเด็นดังกล่าวจึงเริ่มมีการใช้เทคนิคผลิตมีเดียจากอุปกรณ์คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน ทั้งนี้เริ่มต้นประมาณปี ค.ศ. 1990 ซึ่งทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายมากขึ้น ต่อมาเมื่อพัฒนาไปจนถึงยุคของอินเทอร์เน็ตและสมาร์ทโฟน การเรียนการสอนแบบออนไลน์จึงเหมาะสมที่ถูกใช้เป็นที่เลือกให้กับผู้เรียนมากขึ้นตามลำดับ (Yousef et al., 2014, p. 122)

Picciano (2017, pp. 4-6) พบว่า ความก้าวล้ำของเทคโนโลยีสารสนเทศผนวกกับความทันสมัยของอุปกรณ์สื่อสารแบบไร้สายเป็นตัวชี้วัดความนิยมในการเรียนแบบออนไลน์ มหาวิทยาลัยในมลรัฐฟลอริดา มีนักเรียนที่สนใจลงทะเบียนคอร์สออนไลน์เป็นจำนวนกว่าห้าแสนคนต่อปี ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ ที่พัฒนาออกจากรูปแบบการเรียนการสอนดั้งเดิมมาเป็นรูปแบบการสอนแบบผสมผสานออนไลน์กับชั้นเรียนปกติ (blended learning) บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือบนช่องทางยูทูปที่ทำให้กิจกรรมในชั้นเรียนยืดหยุ่นไปตามยุคสมัย (p. 108) และจากผลการวิจัยในปี ค.ศ. 2007 ที่ได้ค้นคว้ารวบรวมเอกสารผลงานตีพิมพ์ระหว่างปี ค.ศ. 1996 ถึงปี ค.ศ. 2006 พบว่า นักเรียนที่ลงทะเบียนคอร์สออนไลน์เต็มรูปแบบหรือคอร์สแบบผสมผสานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ และช่วยลดอัตราการถอนรายวิชาของผู้เรียนอีกด้วย (p. 497) ซึ่งจากงานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นข้อสรุปที่สามารถชี้แนะยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา

แต่ในทางตรงข้าม Picciano (2017, p. 134) ก็ยังได้กล่าวว่า แม้มหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกหันมาให้ความสนใจกับการเปิดคอร์สออนไลน์ ในบางแง่มุมการสอนแบบออนไลน์อาจไม่ส่งผลดีต่อ

ประสิทธิภาพการเรียนการสอนทั้งยังส่งผลต่อแนวโน้มการถอนรายวิชาของผู้เรียน ประการที่สองคนในสังคมมักมองการเรียนการสอนแบบออนไลน์กับคำว่า “มหาวิทยาลัยห้องแถว” (diploma mill) ที่คนคิดดังกล่าวจึงส่งผลเชิงลบต่อภาพลักษณ์ของหลักสูตรออนไลน์ (p. 121) ในปี ค.ศ. 2008 พบว่า มีคอร์สออนไลน์ผลิตขึ้นจนล้นตลาด ผู้เรียนสามารถลงทะเบียนเรียนได้ไม่จำกัดจำนวนและเป็นช่องทางให้มหาวิทยาลัยนำระบบออนไลน์ไปใช้กับหลักสูตร จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2013 ความนิยมหลักสูตรจึงเริ่มถึงจุดอิ่มตัว (p. 130)

แม้ว่าจะมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีและเกิดกระแสต่อต้านหลักสูตรออนไลน์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 แต่กระนั้นการเรียนการสอนแบบออนไลน์ถือเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมตลาดการศึกษา (Picciano, 2017, p. 132) อีกทั้งแนวทางการศึกษาที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพของการเรียนการสอนมากกว่าเรื่องรูปแบบในชั้นเรียนว่าเป็นแบบออนไลน์หรือชั้นเรียนปกติทำให้การสอนแบบออนไลน์ยังคงเป็นทางเลือกที่สำคัญ แต่สิ่งท้าทายประการหนึ่งคือ ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องคิดค้นวิธีการสอนที่ทันสมัยให้เหมาะกับภาวะสังคมและระดมการเรียนรู้อะไรของคนในโลกปัจจุบัน ในประเด็นนี้ Hong et al. (2021, p. 4) ได้กล่าวว่าการเรียนการสอนแบบออนไลน์ในยุคเริ่มต้น ผู้สอนยังคงใช้กลวิธีการสอนแบบเดิม ไม่ปรับตัว และไม่เน้นการให้คำปรึกษาหรือวัดความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง แต่ต่อมาเมื่อเกิดการปรับตัวและความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ผู้เรียนจึงเกิดความพึงพอใจและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นตามลำดับ (p. 6)

อย่างไรก็ตามผู้เรียนจำนวนไม่น้อยที่นิยมการเรียนแบบออนไลน์ เพราะมีความยืดหยุ่นของช่วงเวลาในการเรียน (Zheng et al., 2021, p. 7) ผู้สอนสามารถใช้สื่อออนไลน์เช่น วิดีโอที่เตรียมไว้ล่วงหน้าหรือเทคโนโลยีการบันทึกเสียงสดในชั้นเรียนเป็นตัวช่วยส่งเสริมคุณภาพการเรียนได้ (p. 9) จากการศึกษพบว่า การเรียนการสอนแบบออนไลน์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การสอนออนไลน์แบบสอดคล้องช่วงเวลาและแบบไม่สอดคล้องช่วงเวลา (p. 3)

การเรียนทางไกล (Distance learning) หรือการเรียนออนไลน์แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบสอดคล้องช่วงเวลาและผู้เรียนและผู้สอนได้ตอบ ณ เวลาเดียวกัน และอีกรูปแบบหนึ่งคือแบบไม่สอดคล้องช่วงเวลาและผู้เรียนและผู้สอนได้ตอบกันไปมาตามเวลาที่สะดวกของทั้งสองฝ่าย (Dammers, 2009, p. 17) การเรียนการสอนปฏิบัติดนตรีส่วนใหญ่ใช้การสอนออนไลน์แบบสอดคล้องช่วงเวลา แต่หากเป็นรายวิชาบรรยายเช่น การประพันธ์ดนตรีอาจสามารถปรับใช้การสอนแบบไม่สอดคล้องช่วงเวลาได้ (p. 18) แม้ว่าข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงข้างต้นจะแนะนำให้ผู้สอนใช้การสอนออนไลน์แบบสอดคล้องเวลเวลากับวิชาชีพปฏิบัติดนตรี อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญมองว่าการสอนออนไลน์ทั้งสองแบบที่นำมาประยุกต์ใช้กับรายวิชาปฏิบัติดนตรีมีทั้งข้อได้เปรียบและมีข้อจำกัดของการใช้งาน

2. สภาพการณ์โควิด-19 ที่ส่งผลต่อการสอนปฏิบัติดนตรี

การอุบัติและแพร่ระบาดของโควิด-19 ในวงกว้างได้เปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษยชาติโดยฉับพลัน ซึ่งหลังจากรัฐบาลทั่วโลกประกาศให้การแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นภาวะฉุกเฉินผู้คนจำเป็นต้องจำกัดตนเองอยู่ในที่พักหรือสถานกักกัน รวมทั้งงดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการรวมตัวกันของผู้คน เมื่อผู้เรียนไม่สามารถรวมตัวกันในสถานศึกษา ทำให้การเรียนการสอนในชั้นเรียนปรับมาใช้การสอนออนไลน์ได้มีรูปแบบ (Onyema et al., 2020, p. 108) กล่าวได้ว่าการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ผู้สอนไม่สามารถจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนแบบดั้งเดิม จึงอาจมีการปรับใช้การบันทึกการสอนเป็นวิดีโอเพื่อให้ผู้เรียนนำไปศึกษาด้วยตนเอง แต่หากผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ในช่วงเวลาเดียวกันก็อาจส่งผลให้การเรียนรู้ไม่เต็มประสิทธิภาพ (Zheng et al., 2021, p. 9) นอกจากนี้หากผู้สอนมีทักษะด้านเทคโนโลยีจำกัดหรือการที่สถานศึกษาไม่ได้มีการเตรียมการล่วงหน้าในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยสอนมาปรับใช้อาจเกิดภาวะเสี่ยงต่อความล้มเหลวในการจัดการหลักสูตร (Pal & Patra, 2020, p. 904)

การเรียนการสอนแบบออนไลน์ไม่เหมาะกับเนื้อหาวิชาที่มุ่งเน้นทักษะปฏิบัติเช่น การปฏิบัติดนตรีหรือแขนงวิชาด้านวิทยาศาสตร์ที่เน้นการทำกิจกรรมทดลองในห้องปฏิบัติการ วิชาเหล่านี้ประสบปัญหาในช่วงของการระบาด เนื่องจากผู้เรียนรับเข้าองค์ความรู้ได้แต่เพียงในภาคทฤษฎีแต่ไม่สามารถลงมือปฏิบัติงานจริง (Hong et al., 2021, p. 1) ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนแบบ Work-Integrated Learning (WIL) สำหรับบุคลากรสายสุขภาพ (healthcare provider) แบบดั้งเดิมจึงจำเป็นต้องถูกปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ (Kumar et al., 2021, p. 2) แต่อย่างไรก็ตาม การที่ผู้เรียนไม่สามารถเข้าใช้ห้องปฏิบัติการและปรับการเรียนการสอนด้วยวิธีทำคลินิกแบบออนไลน์เป็นระยะเวลานานนั้น พบว่าส่งผลโดยตรงต่อความสามารถและความมั่นใจในการปฏิบัติงานของกลุ่มผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ (p. 5) ผู้เขียนมองว่าประเด็นดังกล่าวนั้นเชื่อมโยงกับทักษะความสามารถหรือความมั่นใจในการปฏิบัติเครื่องดนตรีหรือการรวมวงดนตรีซึ่งแปรผันตามกับชั่วโมงของการฝึกซ้อม จึงกล่าวได้ว่า การที่แนวทางการสอนปฏิบัติเครื่องดนตรีถูกปรับเปลี่ยนให้อยู่ในรูปแบบออนไลน์เป็นความท้าทายของทั้งผู้เรียนและผู้สอนดนตรีอย่างยิ่ง ในกรณี Onyema et al. (2020, p. 111) ชี้ให้เห็นว่าการปิดสถานศึกษาและปรับให้มีการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ โดยที่ไม่ปรับกิจกรรมการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ส่งผลต่อความกระตือรือร้นและประสิทธิภาพของผู้เรียน เนื่องจากขาดปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยและการไม่รู้ลึกถึงความมีส่วนร่วมในชั้นเรียน (Zheng et al., 2021, p. 2) ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดสภาวะตั้งเครียด โดยเฉพาะผู้เรียนที่ไม่มีทักษะการใช้อุปกรณ์การเรียนรู้อินยุคดิจิทัล (Onyema et al., 2020, p. 112)

จากคำบอกเล่าของ Cayari (2021, p. 2) ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 หลังจากที่รัฐบาลออกคำสั่งห้ามประชาชนออกนอกเคหสถาน ทำให้สถานศึกษาประกาศงดทำการเรียนการสอนในชั้นเรียนและให้ปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบออนไลน์ สำหรับรายวิชาบรรยายอาจส่งผลกระทบไม่รุนแรงมากนัก (Ververis &

Apostolis, 2020, p. 4) แต่สำหรับวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรีนับเป็นความท้าทายของผู้เรียนและผู้สอนดนตรี เนื่องจากไม่สามารถบรรเลงรวมวงดนตรีหรือมีปฏิสัมพันธ์กันในชั้นเรียนปกติ (Hash, 2021, p. 384) เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวผู้สอนรายวิชาปฏิบัติดนตรีจึงต้องใช้มาตรการสอนออนไลน์ทดแทนชั้นเรียนปกติ เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินต่อไปได้ (Nusseck & Spahn, 2021, p. 2) อย่างไรก็ตามการสอนออนไลน์มีข้อจำกัดบางประการเช่น ปัญหาการสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนหรือปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์หรือสถานที่ การเรียนออนไลน์จำเป็นต้องมีสภาพแวดล้อมประกอบด้วยแสงสว่าง ความเงียบ และความเป็นส่วนตัวที่เอื้ออำนวยแก่ผู้เรียน (Pike & Shoemaker, 2015, p. 13) ครูเปียโนท่านหนึ่งประสบปัญหาในการสอนออนไลน์เนื่องจากเปียโนของผู้เรียนถูกจัดวางไว้ในห้องรับแขกที่มีคนเข้าออก ทำให้การเรียนการสอนไม่สะดวกเท่าที่ควร ครูกีตาร์ท่านหนึ่งกล่าวถึงข้อจำกัดของการเรียนออนไลน์ไว้ว่า การสอนเทคนิคบางอย่างให้กับผู้ที่เริ่มฝึกปฏิบัติดนตรีจำเป็นต้องใช้การทำกิจกรรมในชั้นเรียนปกติ เพราะการสอนวิธีหยิบจับเครื่องดนตรีหรือการวางมือที่ถูกต้องและเทคนิคกีตาร์บางอย่างไม่สามารถถ่ายทอดได้จากการดูวิดีโอหรือสาธิตในห้องเรียนออนไลน์ (Ververis & Apostolis, 2020, p. 7) กระนั้นก็ตามแม้ว่าการสอนปฏิบัติเครื่องดนตรีในโลกออนไลน์จะมีความตึงเครียดมากเพียงใด แต่ความจำเป็นเร่งด่วนทำให้ทั้งสองฝ่ายไม่มีทางเลือกและจำเป็นต้องปรับใช้วิธีทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์

3. รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์

ผู้เขียนจะกล่าวถึงข้อได้เปรียบและข้อจำกัดของการเรียนการสอนออนไลน์แบบสอดคล้องช่วงเวลาซึ่งในประเด็นนี้ Dammers (2009, p. 22) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ศาสตร์อื่น ๆ นั้นได้ปรับใช้วิธีการเรียนในรูปแบบออนไลน์มาก่อนวิชาดนตรีซึ่งมีข้อจำกัดด้วยธรรมชาติของรายวิชาที่มุ่งส่งเสริมให้มีการฝึกทักษะปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ส่งผลดีต่อผู้ที่อยู่ห่างไกลที่สามารถเข้าถึงองค์ความรู้และไม่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา กล่าวคือผู้เรียนสามารถเลือกผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้จากทั่วทุกมุมโลก (p. 23) แต่กระนั้นการสอนออนไลน์แบบสอดคล้องช่วงเวลายังมีข้อจำกัดอยู่มาก Ververis & Apostolis (2020, p. 3) พบว่าครูสอนดนตรีในประเทศอังกฤษประสบปัญหาการสอนดนตรีผ่านระบบออนไลน์จากปัญหาของอุปกรณ์เชื่อมต่อและสัญญาณอินเทอร์เน็ตเมื่อเปิดกล่องวิดีโอ การที่ธรรมชาติของดนตรีเกี่ยวข้องกับการนับจังหวะ เมื่อไม่สามารถเล่นดนตรีให้เชื่อมโยงกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เนื่องจากสัญญาณการสื่อสารไม่เต็มประสิทธิภาพหรือติดขัด ทำให้การเลียนจังหวะผิดเพี้ยนไปซึ่งสร้างความลำบากทั้งผู้เรียนและผู้สอน (Lapitan et al., 2021, p. 117) อีกทั้งความขัดข้องของสัญญาณอาจก่อให้เกิดปัญหาในระยะยาวให้ผู้เรียนเล่นผิดจังหวะและทำซ้ำจนเกิดเป็นความเคยชิน (Dammers, 2009, p. 20) ข้อจำกัดประการต่อมาคือ ผู้เรียนไม่สามารถหาสถานที่ที่เหมาะสมในการเรียนจากเวลาที่ผู้สอนกำหนด (Ververis & Apostolis, 2020, p. 3) อีกประการคือข้อจำกัดของมุมมองกล้องในการจับภาพสรีระการเล่นดนตรีที่

ไม่ครอบคลุมทุกองค์ประกอบของร่างกายผู้เรียน ทำให้ผู้สอนไม่สามารถชี้แนะหรือให้คำแนะนำท่าทางการเล่นดนตรีที่ถูกต้องได้ (Dammers, 2009, p. 18) ข้อจำกัดประการสุดท้ายของการเรียนออนไลน์แบบสอดคล้องช่วงเวลาคือ ความไม่พร้อมของผู้เรียนที่จะเข้ามาออนไลน์ในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ กล่าวได้ว่าการเลือกช่วงเวลาให้ผู้เรียนไม่พร้อมเรียน ทำให้มีปฏิสัมพันธ์หรือสื่อสารกับผู้สอนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ (Lapitan et al., 2021, p. 117)

จากนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงข้อได้เปรียบของการเรียนการสอนออนไลน์แบบไม่สอดคล้องช่วงเวลา ซึ่งในกรณีนี้หมายถึงผู้เรียนและผู้สอนไม่จำเป็นต้องใช้เวลาอยู่หน้าจออุปกรณ์สื่อสารในช่วงเวลาเดียวกัน แต่เป็นการบันทึกการสอนผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่นยูทูปซึ่งเป็นช่องทางที่ผู้คนแชร์วิดีโอการสอนเป็นลำดับต้น ๆ (Chan, 2010, p. 1315) วิธีนี้ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาได้ด้วยตนเองได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์แบบไม่สอดคล้องช่วงเวลา ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถสื่อสารได้ตอบไปมาผ่านข้อความหรืออีเมล จากการศึกษาพบว่าการเรียนการสอนผ่านวิดีโอเป็นช่องทางที่ผู้เรียนให้ความสนใจเป็นพิเศษโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา (p. 1316) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ที่สื่อวิดีโอจะช่วยส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Galatsopoulou et al., 2022, p. 2) วิดีโอสามารถจุดประกายให้ผู้เรียนเข้าสู่โลกการเรียนออนไลน์เพื่อค้นคว้าเนื้อหาที่ต้องการทราบ (Sabolic et al., 2021, p. 1067) ในประเด็นนี้ November & McKeown-Green (2019, p. 327) ยังกล่าวอีกว่าผู้สอนสามารถใช้สื่อวิดีโอเป็นตัวช่วยในวิธีการเรียนแบบใหม่ ซึ่งในแง่ของการเรียนการสอนดนตรีนั้น Dammers (2009, p. 18) ชี้ชัดว่าวิดีโอช่วยสอนและการสาธิตปฏิบัติเครื่องดนตรีจากวิดีโอ ช่วยให้ผู้ที่เริ่มฝึกดนตรีสามารถเรียนรู้ทักษะปฏิบัติด้วยตนเอง

ผู้เขียนได้รวบรวมข้อดีของการเรียนการสอนออนไลน์แบบไม่สอดคล้องช่วงเวลาไว้ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่งคือ ช่วยลดปัญหาสัญญาณที่ส่งผลกับความไม่ต่อเนื่องของการนับจังหวะดนตรีที่ต้องทำไปพร้อมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (Ververis & Apostolis, 2020, p. 3) ประเด็นที่สองคือ ผู้เรียนสามารถเลือกเวลาเรียนและสถานที่ตามสะดวก แต่กระนั้นก็จำเป็นต้องยอมรับว่าไม่สามารถรับคำแนะนำของผู้สอนย้อนกลับได้ทันทีทันใด (Lapitan et al., 2021, p. 119) ประเด็นที่สามคือ วิดีโอช่วยสอนทำให้จัดการชั้นเรียนที่มีผู้เรียนรายวิชาปฏิบัติเป็นจำนวนมากได้ดี (Chan, 2010, p. 1313) นอกจากนั้นผู้เรียนยังสามารถดูเนื้อหาจากวิดีโอซ้ำ ๆ ได้ไม่จำกัดจำนวนครั้ง (Galatsopoulou et al., 2022, p. 4) ช่องทางยูทูปเป็นสื่อที่มีผู้คนนิยมอัปโหลดวิดีโอการสอนปฏิบัติเครื่องดนตรีไว้จำนวนมาก แต่ก็มีข้อจำกัดคือผู้เรียนที่ศึกษาเนื้อหาจากวิดีโอจะไม่ค่อยจดจ่อกับสิ่งที่รับชมและส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้เกิดการสะดุดหรือไม่ต่อเนื่อง (Hong et al., 2016, p. 214)

ในทศวรรษที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนผ่านรูปแบบของวิดีโอมากขึ้นจนเกิดเป็นอุดมคติที่ว่าผู้เรียนต้องสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อสารสนเทศ ดังนั้น

มหาวิทยาลัยจึงส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาออนไลน์ที่เรียกว่า MOOCs (Massive Open Online Courses) ซึ่งผลิตขึ้นเพื่อให้เป็นทางเลือกแก่ผู้ที่สนใจ ทั้งยังส่งเสริมให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Galatsopoulou et al., 2022, p. 2) จากการศึกษาพบว่าในปี ค.ศ. 2012 มหาวิทยาลัยทั่วโลกได้ให้ความสนใจจัดทำรายวิชาออนไลน์ MOOCs เพิ่มขึ้นอย่างแพร่หลายในทุกสาขาวิชา ต่อมาในปี ค.ศ. 2015 แม้ว่าความนิยมรายวิชาออนไลน์จะลดลงแต่ก็ยังคงอยู่ในกระแสของระบบการศึกษา ไม่ได้ถูกละเลยหรือตัดออกจากหลักสูตร (Santos-Espino et al., 2016, p. 102) รายวิชาออนไลน์ MOOCs นั้นออกแบบมาเพื่อทดลองใช้ในมหาวิทยาลัยและกำลังจะถูกพัฒนาไปสู่การทำหลักสูตรออนไลน์เพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ กล่าวคือ ผู้รับผิดชอบหลักสูตรในอดีตตั้งใจสร้างรายวิชาออนไลน์เพื่อการบริหารทางการศึกษาเป็นสำคัญ แต่มหาวิทยาลัยเริ่มมองเห็นประโยชน์จาก MOOCs มากขึ้นจึงปรับให้เป็นคอร์สสำหรับลงทะเบียน และเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวัดประเมินผลผู้เรียนจะได้รับมอบประกาศนียบัตร แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีผู้คนนิยมลงทะเบียนรายวิชาออนไลน์เป็นจำนวนมาก แต่ผู้ที่จบการศึกษาและได้รับใบประกาศนียบัตรนั้นมีสัดส่วนที่น้อย (Yousef et al., 2014, p. 129)

จากนี้ผู้เขียนจะนำถกประเด็นข้อจำกัดของการเรียนการสอนดนตรีออนไลน์แบบไม่สอดคล้องช่วงเวลา ซึ่งพบว่าส่งผลมาจากปัจจัยหลายประการเช่น ความไม่สอดคล้องกันของช่วงเวลาระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้การพัฒนาทักษะปฏิบัติได้ทันท่วงที (Ververis & Apostolis, 2020, p. 2) อีกทั้งยังขาดการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนและการบรรเลงดนตรีร่วมกันหรือโต้ตอบกัน (Blackburn, 2017, p. 67) ประการต่อมาการไม่สอดคล้องของช่วงเวลาระหว่างผู้เรียนและผู้สอนส่งผลให้ขาดแรงจูงใจผู้เรียนลดชั่วโมงการเรียนรู้หรือละเลยการทำแบบฝึกหัด (Lapitan et al., 2021, p. 119) กล่าวคือผู้เรียนอาจให้ความสนใจในการดูวิดีโอเพียงดูแบบผ่าน ๆ หรือเพิกเฉยต่อการดูวิดีโอไปในที่สุด (Galatsopoulou et al., 2022, p. 13) จากประเด็นดังกล่าว Galatsopoulou et al. (2022, p. 4) ให้ข้อคิดเห็นว่าควรส่งเสริมให้ผู้สอนปรับกลยุทธ์วิธีการสอนให้สมบูรณ์แบบที่สุดเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงดังกล่าว การเรียนการสอนออนไลน์จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญเทคโนโลยีสารสนเทศของทั้งผู้เรียนและผู้สอนที่ช่วยกิจกรรมการสอนผ่านสื่อออนไลน์สำเร็จ แต่กระนั้นการผลิตสื่อการสอนแบบออนไลน์ให้ได้ตามมาตรฐานนั้นให้ค่าใช้จ่ายสูงและต้องทุ่มเทเวลาเพื่อคัดค้านสื่อการสอนที่ให้ประสิทธิภาพสูงสุด (Chan, 2010, p. 1314)

จากการถกประเด็นเกี่ยวกับข้อได้เปรียบและข้อจำกัดของการเรียนการสอนออนไลน์ทั้งสองแบบพบว่าผู้สอนควรออกแบบชั้นเรียนให้เป็นแบบผสมผสานหรือที่เรียกว่า Blended learning (Ververis & Apostolis, 2020, p. 5) ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนการสอนปฏิบัติเครื่องดนตรี ในประเด็นนี้ Pal & Patra (2020, p. 905) ชี้ให้เห็นว่าชั้นเรียนแบบผสมผสานมีมาก่อนการระบาดของโควิด-19 มีการนำวิดีโอช่วยสอนมาใช้งานร่วมกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน แต่เมื่อเกิดโรคระบาดโควิด-19 ผู้สอนบางส่วนจำเป็นต้องงดการสอนในชั้นเรียนและปรับมาใช้วิดีโอเพียงอย่างเดียว ซึ่งกล่าวได้ว่าการสอนด้วยวิดีโออาจ

ไม่ตอบใจที่การเรียนรู้ของผู้เรียนทุกด้าน แต่กระนั้นก็เป็นเครื่องส่งเสริมแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นวิดีโอช่วยสอนจึงถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอนแบบผสมผสาน กล่าวคือให้โอกาสผู้เรียนได้ศึกษาเนื้อหาล่วงหน้า (Pre-service) ก่อนผู้สอนบรรยายและมีการจัดทำกิจกรรมในชั้นเรียน จึงกล่าวได้ว่า วิธีการสอนลักษณะนี้สามารถลดความกดดันของผู้เรียนในชั้นเรียน ผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนการสอนในชั้นเรียนเป็นกิจกรรมเพื่อต่อยอดความรู้เนื้อหาจากวิดีโอ จนกลายเป็นช่วงเวลาการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มผู้เรียนโดยมีผู้สอนคอยชี้แนะแนวทางการพัฒนา (Galatsopoulou et al., 2022, p. 4) จากประเด็นดังกล่าว สถาบัน Journalism and Mass Communications (SJMC) สังกัดมหาวิทยาลัย Aristotle University of Thessaloniki (AUTH) ประเทศกรีซได้ใช้วิดีโอช่วยสอนร่วมกับโปรแกรมซูม (Zoom) หรือไมโครซอฟท์ทีม (Microsoft Teams) จัดการเรียนการสอนในช่วงของการระบาดขงโรคโควิด-19 (Galatsopoulou et al., 2022, p. 5) ปรากฏการณ์เช่นนี้ก่อให้เกิดการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการประยุกต์ใช้สื่อออนไลน์ช่วยสอนอย่างเต็มประสิทธิภาพ จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าวิดีโอไม่ได้เป็นการออกแบบการสอนในภาพรวม แต่เป็นเพียงเครื่องมือที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาการเรียนเท่านั้น ผู้สอนจึงต้องออกแบบให้วิดีโอใช้คู่กับคู่มือของหลักสูตรจึงจะทำให้การเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผล (Reeves et al., 2017, p. 3)

ผู้เขียนเล็งเห็นว่าแนวทางการเรียนการสอนดนตรีในประเทศไทยหลังยุคโควิด-19 ควรมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบตามมาตรฐานสากลตามที่ได้นำเสนอในเบื้องต้น Blackburn (2017, p. 68) ได้ชี้ให้เห็นว่า ในภาวะของการเกิดโรคระบาดที่ทำให้มีข้อจำกัดในการเรียนการสอนดนตรีที่ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนไม่สามารถเจอกันในชั้นเรียนได้ การใช้วิดีโอช่วยสอนควบคู่กับแผนการเรียนที่ออกแบบไว้อย่างพิถีพิถันจะเป็นทางออกสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง กระนั้นผู้สอนจำเป็นต้องปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับการสอนทางไกล แต่สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้และทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างแท้จริง (Hash, 2021, p. 384) ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้สอนที่มีประสบการณ์ 6 ปีขึ้นไปสามารถปรับตัวจากชั้นเรียนปกติเป็นแบบเรียนทางไกลได้มากกว่าผู้สอนที่ประสบการณ์น้อยกว่า (Hash, 2021, p. 392) ผู้สอนที่มีประสบการณ์สูงจะสามารถออกแบบบทเรียนออนไลน์ได้และเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งผู้เขียนพบว่าการเรียนการสอนดนตรีผ่านโปรแกรมสไกป์ (Skype) เป็นช่องทางหนึ่งที่ได้รับคามนิยม เนื่องจากสามารถส่งผ่านคุณภาพเสียงที่ดีแก่ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร หากนำไปใช้ร่วมกันอุปกรณ์อื่น ๆ อย่างเหมาะสม (Pike & Shoemaker, 2015, p. 12)

Ajero (2010, p. 44) และ Pike & Shoemaker (2015, p. 12) กล่าวเสริมในประเด็นนี้ว่า ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ครูเปียโนจำนวนมากหันมาให้ความสนใจกับการสอนแบบออนไลน์ผ่านทางโปรแกรมสไกป์เพราะสามารถสร้างอิสระในเชิงพื้นที่การเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องจำกัดผู้เรียนอยู่ในสถานที่ที่ผู้สอนกำหนดไว้ อีกทั้งผู้สอนยังเข้าถึงผู้เรียนในทุกภูมิภาคทั่วโลก แต่กระนั้นการสอนออนไลน์แบบสอดคล้องช่วงเวลาจำเป็นต้องมีอุปกรณ์ที่พร้อมทันสมัย รวมถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ดี Pike &

Shoemaker (2015, pp. 14-15) ซึ่งให้เห็นถึงการเรียนการสอนเปียโนออนไลน์ที่ออกแบบให้มีการเรียนการสอน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ครั้งละ 20 นาที และแม้ว่าทั้งสองฝ่ายไม่เคยเจอกันมาก่อนและอยู่ในพื้นที่ห่างไกล แต่หลังจากได้ทดลองสอนระยะหนึ่งจึงพบว่ามึผลสัมฤทธิ์การเรียนการสอนเป็นที่น่าพอใจ

การเรียนการสอนดนตรีออนไลน์แบบไม่สอดคล้องช่วงเวลาเป็นการสอนออนไลน์ที่ผู้เรียนสามารถวางแผนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามเวลาที่เหมาะสม (Johnson, 2017, p. 441) ซึ่งในประเด็นนี้ Ververis & Apostolis (2020, p. 6) พบว่าครูสอนกีตาร์ท่านหนึ่งไม่ประสบความสำเร็จในการสอนออนไลน์แบบสอดคล้องช่วงเวลาเนื่องจากพบปัญหาความล่าช้าของสัญญาณ และต่อมาก็ได้ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยกำหนดให้ผู้เรียนศึกษาการเล่นกีตาร์จากวิดีโอที่ทำขึ้น จากนั้นผู้สอนกำหนดให้ส่งงานผ่านคลิปวิดีโอก่อนที่จะให้คำแนะนำติชมในภายหลัง ซึ่งพบว่าวิธีนี้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนปฏิบัติกีตาร์ได้ดี

4. แนวโน้มการเรียนการสอนปฏิบัติดนตรีในยุคปกติใหม่

ปัจจุบันสามารถควบคุมการระบาดของโควิด-19 และทุกอย่างกลับมาสู่สภาวะปกติซึ่งทำให้ผู้สอนปฏิบัติเครื่องดนตรีสามารถออกแบบกิจกรรมในชั้นเรียนได้เช่นเดิม แต่การที่ผู้สอนต้องอยู่ในสภาวะจำยอมในการสอนปฏิบัติดนตรีแบบออนไลน์เป็นระยะเวลายาวนานและต่อเนื่องให้ช่วงโควิด-19 ทำให้เกิดความกลัว ไม่เปิดใจยอมรับและต่อต้านการสอนแบบออนไลน์ แต่กระนั้นผู้เขียนเชื่อว่าแม้ว่าโลกจะเข้าสู่ยุคปกติใหม่ แต่รูปแบบการเรียนการสอนปฏิบัติดนตรีออนไลน์ทั้งแบบสอดคล้องช่วงเวลาหรือไม่สอดคล้องช่วงเวลาจะยังเป็นทางเลือกหนึ่งในการใช้ต่อยอดความรู้และทักษะการเล่นดนตรีได้ เนื่องจากปัจจุบันความรู้ไม่ได้อยู่ในห้องเรียนหรือชั้นเรียน ผู้เรียนยุคดิจิทัลมีอุปกรณ์ที่ช่วยให้เข้าถึงบทเรียนได้ง่ายและสืบค้นความรู้ได้หลากหลายรูปแบบ (Glatthorn et al., 2015, p. 113) ประเด็นนี้ Onyema et al. (2020, p. 113) ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังสำหรับแวดวงการศึกษาทั้งในช่วงของการระบาดหรือหลังยุคโควิด-19 เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีช่วยสอนทำให้ทุกฝ่ายกระตือรือร้นทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและลดความน่าเบื่อของชั้นเรียนปกติ แต่กระนั้นผู้ออกแบบชั้นเรียนออนไลน์จะต้องมีความเชี่ยวชาญเทคโนโลยีพร้อมทั้งควรมีทักษะการสอน เพราะการสร้างบทเรียนออนไลน์นับเป็นกระบวนการทำงานที่ต่อยอดมาจากในชั้นเรียนปกติ (Johnson, 2017, p. 446)

การออกแบบชั้นเรียนหรือคอร์สสอนดนตรีออนไลน์มีปัจจัยสำคัญที่ควรคำนึงถึงหลายประการ ได้แก่ ความเหมาะสมของโครงสร้างเนื้อหาแบบเรียนหรือแผนการเรียนรู้ ช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและวิธีการวัดประเมินผล โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องออกแบบให้ผู้เรียนและผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (Johnson, 2017, p. 442) อีกประการคือเนื้อหาแบบเรียนต้องมีความน่าสนใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนต้องการพัฒนาตนเองหรือเข้าร่วมทำกิจกรรมออนไลน์อย่างต่อเนื่อง มิฉะนั้น

อาจสูญเสียที่จะเกิดปัญหาการหยุดเรียน (Picciano, 2017, p. 137) ประการต่อมา He (2020, p. 195) และ Hong et al. (2016, p. 125) กล่าวว่าสิ่งจำเป็นที่จะทำให้ผู้เรียนคนดีประสบความสำเร็จ คือความสามารถในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ในการนี้ผู้เขียนจึงมองว่าความยืดหยุ่นของการเรียนออนไลน์แบบไม่สอดคล้องช่วงเวลาจะทำให้ผู้เรียนสามารถมีอิสระในการเลือกเวลาเรียน เลือกสถานที่และควบคุมความก้าวหน้าของทักษะปฏิบัติในแต่ละจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

Picciano (2017, p. 75) ชี้ให้เห็นว่าการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันจะมุ่งเน้นห้องเรียนแบบผสมผสาน อีกทั้งแนะนำว่าหลักสูตรทางด้านศิลปกรรมควรออกแบบให้มีการเรียนการสอนแบบผสมผสานระหว่างในชั้นเรียนปกติและการใช้สื่อออนไลน์ โดยให้ผู้สอนทำสื่อวิดีโอเพื่อกระตุ้นกระบวนการเรียนและความสนใจผู้เรียน แต่เนื่องจากวิดีโอไม่สามารถโต้ตอบปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนได้จึงต้องใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานควบคู่กันไป (Galatsopoulou et al., 2022, p. 4) โดยทั้งผู้สอนและผู้เรียนเข้าพบปะกันในชั้นเรียนเพื่อสรุปเนื้อหาจากวิดีโอ ร่วมกันซักถามและอภิปรายกลุ่มจนกระทั่งเกิดการเรียนรู้ Johnson (2017, p. 444) มีความคิดเห็นว่า ผู้สอนควรออกแบบให้ผู้เรียนส่งชิ้นงานผ่านคลิปวิดีโอ หรือให้มีการอภิปรายกลุ่มซึ่งจะทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ตื่นโลกออนไลน์ กิจกรรมดังกล่าวจึงเป็นแนวทางส่งเสริมความสำเร็จของหลักสูตร กล่าวคือการสร้างกิจกรรมให้ผู้เรียนอยู่บนโลกออนไลน์จะพัฒนาความต่อเนื่องในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และการที่ได้พบผู้สอนหรือพบเจอเพื่อนในชั้นเรียนทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่าผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนฝังตัวอยู่ในกลุ่มหรืออยู่ในช่องทางที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลออนไลน์ ได้พบปะผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียนและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน

นอกจากการออกแบบสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เนื้อหาบทเรียนก็เป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นสิ่งชี้วัดประสิทธิภาพของชั้นเรียนออนไลน์ บทเรียนควรมีสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์ มีสื่อการสอนที่ดีและมีการเรียงลำดับขั้นตอนการนำเสนอข้อมูลที่ชัดเจนตรงไปตรงมา (He, 2020, pp. 193-194) สิ่งสำคัญอีกประการคือ เนื้อหาบทเรียนในวิดีโอควรเข้าใจง่ายและสามารถดึงความสนใจของผู้เรียน (Pal & Patra, 2020, p. 910) ผู้สอนควรมีทักษะในการสืบค้นจากสื่อการสอนที่หลากหลายและเน้นการคัดสรรเนื้อหาที่เป็นประโยชน์เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน (Glatthorn, 2015, p. 203) แต่กระนั้นข้อควรพึงระวังคือเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์ (Picciano, 2017, p. 104) ประเด็นต่อมาผู้สอนควรแบ่งเนื้อหาประจำสัปดาห์ให้พอเหมาะกับความสามารถของผู้เรียน กล่าวคือจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละสัปดาห์ควรมีเนื้อหาไม่มากเกินไปจนทำให้ผู้เรียนเกิดสภาวะต่อต้าน (Blomberg et al., 2014, p. 446) การสร้างสื่อออนไลน์จำเป็นต้องมีความสวยงามและดึงดูดความสนใจของผู้เข้าชมซึ่งหากใช้เทคนิคการสอดแทรกลูกเล่นต่าง ๆ ลงไปในวิดีโอหรือแบบฝึกหัดก็จะทำให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น (Sabolic et al., 2021, p. 1106) ประเด็นนี้ He (2020, p. 195) กล่าวว่า มีงานวิจัยเกี่ยวกับการสอนการเล่นออร์แกนไฟฟ้าออนไลน์โดยผู้สอนสาขาเทคนิคต่าง ๆ

ด้วยเสียงซินธิไซเซอร์ (synthesizer) และให้ผู้เรียนปฏิบัติตามโดยเรียงลำดับตามความยากง่ายของแบบฝึกหัด Nusseck & Spahn (2021, p. 3) พบว่าผู้เรียนดนตรีแบบออนไลน์มีพัฒนาการทักษะปฏิบัติที่แตกต่างกันกล่าวคือ ผู้ที่มีพรสวรรค์ด้านดนตรีหรือมีความเป็นนักดนตรีสูงจะประสบความสำเร็จในการเรียนออนไลน์มากกว่า

บทสรุป

การเรียนการสอนปฏิบัติดนตรีตามแบบแผนที่ผู้เรียนและผู้สอนมีโอกาสพบปะทำกิจกรรมดนตรีในชั้นเรียนร่วมกันตามปกติได้ถูกส่งกระทบ และปรับให้ใช้การสอนผ่านสื่อออนไลน์ซึ่งเป็นผลมาจากการกักตัวและแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ทั่วโลก ความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญนี้ส่งผลให้เกิดแนวคิดการสอนปฏิบัติดนตรีออนไลน์แบบสอดคล้องช่วงเวลาและไม่สอดคล้องช่วงเวลาซึ่งประยุกต์ไปใช้ตามบริบทของสังคมวัฒนธรรมการเรียนรู้แต่ละชุมชน การเรียนออนไลน์แบบสอดคล้องช่วงเวลามีข้อได้เปรียบที่น่าสนใจ เนื่องจากผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนในเวลาเดียวกันและได้รับคำแนะนำการฝึกซ้อมทันทีทันใด แต่ความสำเร็จในการเรียนออนไลน์ลักษณะนี้ขึ้นอยู่กับความทันสมัยของอุปกรณ์สื่อสาร สัญญาณอินเทอร์เน็ต และสภาพแวดล้อมของผู้เรียน ในทางตรงข้ามการสอนออนไลน์แบบไม่สอดคล้องช่วงเวลาจะให้ความเป็นอิสระด้านเวลาและสถานที่แก่ผู้เรียน ซึ่งจากการใช้วิดีโอช่วยสอนเป็นหลักทำให้ผู้เรียนกับผู้สอนไม่จำเป็นต้องพบปะในเวลาเดียวกันเพื่อตัดปัญหาเรื่องสัญญาณอินเทอร์เน็ต แต่การเรียนออนไลน์แบบไม่สอดคล้องช่วงเวลาก็มีข้อจำกัด กล่าวคือผู้เรียนจำเป็นต้องมีความสนใจในเนื้อหาและอาศัยความรับผิดชอบเป็นแรงผลักดันจึงจะทำให้ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการเรียนออนไลน์แบบไม่สอดคล้องช่วงเวลาจึงได้รับความนิยมและนำไปปรับใช้กับหลักสูตรการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาที่เน้นการเรียนรู้เฉพาะบุคคล จนกระทั่งกลายเป็นหลักสูตรออนไลน์ MOOCs ที่เน้นให้ผู้เรียนฝึกฝนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ปัจจุบันแม้ว่าสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 จะคลี่คลายไปในทางที่ดีและผู้สอนปฏิบัติดนตรีมีแนวโน้มที่ต้องการยกเลิกการใช้ช่องทางออนไลน์ในการเรียนการสอน แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเชื่อว่ารูปแบบการเรียนปฏิบัติดนตรีแบบออนไลน์จะยังคงมีความสำคัญในยุคปกติใหม่และจะมีบทบาทมากขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้นผู้สอนปฏิบัติดนตรีทุกคนจำเป็นต้องตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมทักษะการสร้างห้องเรียนออนไลน์เพื่อปรับกระบวนการสอนจากชั้นเรียนปกติให้เป็นแบบผสมผสาน มีการนำวิดีโอช่วยสอนมาเติมเต็มให้กับการจัดการเรียนรู้ทั้งในและนอกชั้นเรียน มีวิธีการสอนและเนื้อหาแบบฝึกหัดดนตรีสำหรับการสอนแบบผสมผสานควรเป็นการประยุกต์ใช้สื่อออนไลน์ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ใหม่ที่เหมาะสมตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ที่จะสามารถยกระดับมาตรฐานการเรียนปฏิบัติดนตรีออนไลน์ให้บรรลุเป้าประสงค์เทียบเท่ากับการเรียนในชั้นเรียน แนวทางการเรียนการสอนปฏิบัติดนตรีบนโลกออนไลน์ในยุคปกติใหม่จะ

เกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากความตั้งใจของผู้สอนปฏิบัติตนตรีที่จะสร้างนวัตกรรมการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในอนาคต

การแพร่ระบาดและการคลี่คลายของสถานการณ์โควิด-19 เป็นผลมาจากการสร้างสภาวะสมดุลทางธรรมชาติ ในช่วงของการแพร่ระบาดผู้สอนปฏิบัติตนตรีส่วนใหญ่เกิดความกังวลใจที่ต้องละทิ้งชั้นเรียนปกติและหันไปสอนออนไลน์ทั้งที่ทราบว่ามีข้อจำกัดมากมาย ดังที่ Blackburn (2017, p. 66) ได้กล่าวไว้ว่า “การสอนรายวิชาทักษะมีความท้าทายกว่าการสอนรายวิชาบรรยาย” ผู้สอนส่วนหนึ่งไม่สามารถรับมือกับการสอนออนไลน์ ในขณะที่ผู้สอนจำนวนไม่น้อยที่ต้องการให้สถานการณ์คลี่คลายโดยเร็วเพื่อจะได้จัดกิจกรรมในชั้นเรียนปกติอีกครั้ง จากประเด็นนี้จึงกล่าวได้ว่าผู้สอนคนตรีส่วนใหญ่กังวลกับวิธีการประยุกต์ใช้ห้องเรียนออนไลน์และเผื่อเวลาที่สามารถกลับไปสอนปฏิบัติตนตรีในชั้นเรียนอีกครั้ง โดยอาจไม่ทราบว่าการสอนแบบผสมผสานระหว่างชั้นเรียนปกติกับออนไลน์ได้กลายเป็นรูปแบบและแนวทางของการเรียนสอนในยุคปกติใหม่ ซึ่งหากผู้สอนเพิกเฉยที่จะเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงมีความเสี่ยงในการถูกเลิกจ้าง ไม่มีใครทราบได้ว่าในอนาคตจำเป็นต้องกลับไปใช้การเรียนการสอนแบบออนไลน์เต็มรูปแบบอีกครั้งหรือไม่ ดังนั้นจากเหตุผลสองประการดังกล่าว จึงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการเรียนการสอนปฏิบัติตนตรีแบบออนไลน์ไม่เพียงจะสามารถพบเห็นโดยทั่วไปในยุคสมัยใหม่ ทั้งยังเป็นกระบวนการที่คนใหม่จำเป็นต้องเรียนรู้และใช้เป็นแนวทางการแก้ปัญหา ประเด็นที่สองการเรียนการสอนออนไลน์อาจกลายเป็นวิถีของการศึกษาในโลกอนาคต ในแง่ของเหตุผลทางธุรกิจสถาบันการศึกษาอาจต้องการลดค่าใช้จ่ายในส่วนของการจ้างงานบุคลากร จึงมีความเป็นไปได้ที่จะส่งเสริมให้ผู้สอนบัณฑิตกวีติโอการสอน ในขณะที่เดียวกันก็ลดจำนวนชั่วโมงชั้นเรียนปกติที่ทำให้ผู้สอนมีบทบาทเป็นเพียงผู้ให้บริการเนื้อหา (content provider) สถาบันการศึกษาอาจส่งเสริมให้มีหลักสูตรการสอนออนไลน์มากเพียงพอที่จะเปิดให้ผู้เรียนลงทะเบียนเรียนโดยไม่จำเป็นต้องจ้างอาจารย์ผู้สอน และในประเด็นสุดท้ายผู้เขียนมองว่า ผู้เรียนและผู้สอนควรปรับตัวไปตามพลวัตการเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่อยู่ในกระแสหลักของสังคมที่นับวันยิ่งเพิ่มความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากสามารถใช้อุปกรณ์สื่อสารในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่ใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Blackburn, 2017, p. 64) กล่าวคือผู้สอนคนตรีควรเตรียมความพร้อมในการสร้างหลักสูตรออนไลน์สำหรับตอบสนองความต้องการของตลาดการศึกษา ในขณะที่เดียวกันผู้เรียนก็ต้องฝึกฝนทักษะการค้นคว้าและการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในสถานการณ์ที่เนื้อหาหรือองค์ความรู้ต่าง ๆ กำลังถูกถ่ายโอนเข้าสู่ฐานข้อมูลออนไลน์

References

- Ajero, M. (2010). Teaching real-time music lessons over videoconference. *American Music Teacher*, 60(1), 44-47. <http://www.jstor.org/stable/43539800>
- Blackburn, A. (2017). Performing online: Approaches to teaching performance studies in higher education within a fully online environment. *Australian Journal of Music Education*, 51(1), 63. <https://www.researchgate.net/publication/329579303>
- Blomberg, G., Sherin, M. G., Renkl, A., Glogger, I., & Seidel, T. (2014). Understanding video as a tool for teacher education: Investigating instructional strategies to promote reflection. *Instructional Science*, 42(3), 443-463. <https://doi.org/10.1007/s11251-013-9281-6>
- Cayari, C. (2021). Popular practices for online musicking and performance: Developing creative dispositions for music education and the internet. *Journal of Popular Music Education*, 5(3), 295-312. https://doi.org/10.1386/jpme_00018_1
- Chan, Y. M. (2010). Video instructions as support for beyond classroom learning. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 9, 1313-1318. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.12.326>
- Dammers, R. J. (2009). Utilizing internet-based videoconferencing for instrumental music lessons. *Update: Applications of Research in Music Education*, 28(1), 17-24. <https://doi.org/10.1177/8755123309344159>
- Dye, K. (2016). Student and instructor behaviors in online music lessons: An exploratory study. *International Journal of Music Education*, 34(2), 161-170. <https://doi.org/10.1177/0255761415584290>
- Galatsopoulou, F., Kenterelidou, C., Kotsakis, R., & Matsiola, M. (2022). Examining students' perceptions towards video-based and video-assisted active learning scenarios in journalism and communication courses. *Education Sciences*, 12(2), 74. <https://doi.org/10.3390/educsci12020074>
- Glatthorn, A. A., Boschee, F. A., Whitehead, B. M., & Boschee, B. F. (2015). *Curriculum Leadership: Strategies for Development and Implementation* (4th ed.). Sage Publications.
- Hash P. M. (2021). Remote learning in school bands during the COVID-19 shutdown. *Journal of Research in Music Education*, 68(4), 381-397. <https://doi.org/10.1177/0022429420967008>
- He, Y. (2020). Research on online teaching of music performance based on diversification and intelligence –Take the online music teaching during the COVID-19 as an example. In *Proceeding of 2020 International Conference on E-Commerce and Internet Technology (ECIT)* (pp. 193-196). IEEE Xplore. <https://doi.org/10.1109/ECIT50008.2020.00050>

- Hong, J. C., Liu, Y., Liu, Y., & Zhao, L. (2021). High school students' online learning ineffectiveness in experimental courses during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychology*, 12, 738695. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.738695>
- Hong, J.-C., Hwang, M.-Y., Szeto, E., Tsai, C.-R., Kuo, Y.-C., & Hsu, W.-Y. (2016). Internet cognitive failure relevant to self-efficacy, learning interest, and satisfaction with social media learning. *Computers in Human Behavior*, 55(Part A), 214-222. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.09.010>
- Johnson, C. (2017). Teaching music online: Changing pedagogical approach when moving to the online environment. *London Review of Education*, 15(3), 439-456. <https://doi.org/10.18546/LRE.15.3.08>
- Komaimphunnakul, T. (2011). *The development of blended learning activities on guitar 1 course upon music practical skill for undergraduate students* [Master's Thesis, Silpakorn University]. Silpakorn University Repository. <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/7861>
- Kumar, A., Sarkar, M., Davis, E., Morphet, J., Maloney, S., Ilic, D., & Palermo, C. (2021). Impact of the COVID-19 pandemic on teaching and learning in health professional education: a mixed methods study protocol. *BMC Medical Education*, 21, 439. <https://doi.org/10.1186/s12909-021-02871-w>
- Lapitan, L. D. S., Tiangco, C. E., Sumalinog, D. A. G., Sabarillo, N. S., & Diaz, J. M. (2021). An effective blended online teaching and learning strategy during the COVID-19 pandemic. *Education for Chemical Engineers*, 35, 116-131. <https://doi.org/10.1016/j.ece.2021.01.012>
- November, N., & McKeown-Green, P. (2019). Creating and integrating video clips to develop music historical literacy skills. *Fontes Artis Musicae*, 66(4), 323-335. <https://www.jstor.org/stable/26871452>
- Nusseck, M., & Spahn, C. (2021). Musical practice in music students during COVID-19 lockdown. *Frontiers in Psychology*, 12, 643177. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.643177>
- Onyema, E. M., Eucheria, N. C., Obafemi, F. A., Sen, S., Atonye, F. G., Sharma, A., & Alsayed, A. O. (2020). Impact of coronavirus pandemic on education. *Journal of Education and Practice*, 11(3), 108-121. <http://dx.doi.org/10.7176/JEP/11-13-12>
- Pal, D., & Patra, S. (2020). University students' perception of video-based learning in times of COVID-19: A TAM/TTF perspective. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 37(10), 903-921. <https://doi.org/10.1080/10447318.2020.1848164>

- Picciano, A. G. (2017). *Online education policy and practice: The past, present, and future of the digital university*. Routledge.
- Pike, P. D., & Shoemaker, I. (2015). Online piano lessons: A teacher's journey into an emerging 21st-century virtual teaching environment. *American Music Teacher*, 65(1) , 12- 16. <https://www.jstor.org/stable/43549447>
- Reeves, T., Caglayan, E., & Torr, R. (2017). Don't shoot! understanding students' experiences of video-based learning and assessment in the arts. *Video Journal of Education and Pedagogy*, 2(1), 1-13. <https://doi.org/10.1186/s40990-016-0011-2>
- Sabic, M., Miroslavljević, A., & Škugor, A. (2021). Video-based learning (VBL)—Past, present and future: An overview of the research published from 2008 to 2019. *Technology, Knowledge and Learning*, 26, 1061-1077. <https://doi.org/10.1007/s10758-020-09455-5>
- Santos-Espino, J. M., Afonso-Suárez, M. D., & Guerra-Artal, C. (2016). Speakers and boards: A survey of instructional video styles in MOOCs. *Technical Communication*, 63(2), 101-115. <https://www.researchgate.net/publication/303574526>
- Ververis A. & Apostolis, A. (2020). Online music education in the era of COVID-19: Teaching instruments in public music secondary schools of Greece during the 2020 lockdown. In *Proceedings of ICSES 2020 International Conference on Studies in Education and Social Sciences* (pp. 1-9). ISTES Organization. <https://www.researchgate.net/publication/349105299>
- Yousef, A. M. F., Chatti, M. A., & Schroeder, U. (2014). The state of video-based learning: A review and future perspectives. *International Journal on Advances in Life Sciences*, 6, 122-135. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:18581204>
- Zheng, M., Bender, D., & Lyon, C. (2021). Online learning during COVID-19 produced equivalent or better student course performance as compared with pre-pandemic: Empirical evidence from a school-wide comparative study. *BMC Medical Education*, 21(1), 495. <https://doi.org/10.1186/s12909-021-02909-z>